

MODELS DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA EN L'EDUCACIÓ A EUROPA

Bernat Joan i Mari

Per primera vegada des que l'ensenyament és "universal i obligatori", a les Illes Balears i Pitiüses s'està treballant en planificació lingüística dins aquest àmbit. En els seus orígens, no és que no hi hagués planificació, sinó que aquesta -ben present, per descomptat- era notablement simple i, així mateix, perseguia uns objectius d'una elementarietat absoluta: aconseguir que la llengua de l'Estat fos coneguda arreu i constituís la llengua de cultura de tota la gent "literata" (és a dir, capaç de llegir i escriure).

Ara, per, l'enfocament és diferent: es tracta de corregir la política lingüística jacobina que hem sofert durant segles per encarrilar correctament el procés de normalització de la llengua catalana, pròpia del nostre país. L'instrument per dur endavant el procés de normalització a l'ensenyament han de ser els Projectes Lingüístics de Centre (PLC), dels quals n'hi ha d'haver un a cada centre d'ensenyament primari i a cada institut d'EEMM.

En posar en marxa pocsos com el de normalització lingüística, pot ser interessant (encara que només sigui perquè no ens creguem que la manera de funcionar que hi ha ara i aquí és l'única possible -ni tan sols la més vàlida-) de fer un cop d'ull a d'altres models de política lingüística dins l'àmbit de l'ensenyament a d'altres llocs d'Europa.

MODELS DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA VIGENTS A EUROPA

Grosso modo, detallarem en aquest apartat els models de política lingüística vigents a

Europa, tot tenint en compte que n'hi ha que, d'alguna manera, resulten de la combinació de dos d'aquests models.

A. Per un cantó, hi ha el model assimilista dels estats jacobins. Aquest model es basa en la implantació política del que en podríem anomenar "ideologia francesa": a cada estat li correspon una llengua. La llengua de l'estat constitueix el mitjà lingüístic d'interrelació entre tots els ciutadans d'aquest estat. La resta de llengües, o bé no existeixen, o tenen una posició clarament subordinada respecte de la llengua de l'Estat. Aquests estats, per norma general, no reconeixen la pluralitat lingüística en el seu interior. L'exemple arquetípic d'aquest model és França, però el país europeu on es dona, actualment, amb una major intensitat és Grècia.

B. D'altra banda, i a les antípodes del model exposat anteriorment, hi tenim els models lingüístics igualitaris. Els països que presenten aquest model de política lingüística reconeixen la igualtat entre totes les llengües i procuren que tothom tenguí exactament els mateixos drets lingüístics, en el si dels dominis de l'estat. El model sol ser imperfecte, però s'acosta a l'igualitarisme (com a mínim des del punt de vista legal): petites taques com el tracte que a Suïssa es dona a la llengua reto-romània no enterboleixen del tot l'entramat d'aquests MLI.

C. En tercer lloc, hi ha una sèrie de països que, o bé han estat en procés de normalització lingüística al llarg del segle XX (Hongria, Noruega, Finlàndia, Polònia, Txèquia, Eslovàquia...) o es troben actualment plenament inserits en aquests mateixos processos (Estònia, Lituània,

Eslovènia...). Són la demostració que el procés de substitució lingüística (que es produeix a partir d'una situació de dominació) no és irreversible, sinó que és perfectament possible que una llengua que avui es troba minoritzada demà compti amb una normalitat plena.

En quina situació ens trobam nosaltres, els catalanoparlants, en relació amb els models exposats anteriorment? Evidentment, la llengua catalana no es troba, als Països Catalans, en la mateixa situació que gaudeix el polonès a Polònia o l'hongarès a Hongria. (Significativament, uns adhesius espanyolistes que es varen difondre per Barcelona resen: "Catalunya no es Lituània". I, al darrera, sense dir-ho, tata l'orella el final de la frase: "ni queremos que lo sea".)

Tampoc no ens trobam en el context d'un model lingüístic igualitari. Pràcticament no cal ni mirar-s'ho per veure que la posició -social i legal- de la llengua espanyola contrasta amb la de les llengües catalana, basca i gallega.

Així mateix, tot i que Espanya evidentment ha estat (i és) un estat jacobí, la política lingüística de l'Estat espanyol tampoc no és assimilable exactament a la francesa, ni molt menys a la grega. Catalans, bascos i gallecs tenim un marge de maniobra pel que fa a planificació lingüística molt superior al que tenen els catalans del nord, els bretons o els occitans (per no parlar ja de casos extrems com el dels macedònics sotmesos a Grècia).

Es tracta de corregir la política lingüística jacobina que hem sofert durant segles per encarrilar correctament el procés de normalització de la llengua catalana, pròpia del nostre país.

La gran contradicció de la política lingüística espanyola és que, tot basant-se en la no discriminació i la igualtat de drets (!), atorga als ciutadans de parla espanyola el criteri d'oficialitat basat en la personalitat (un/a castellano-parlant pot circular per tots els països sota el seu estat sense canviar de llengua), mentre que el criteri per als catalanoparlants, els euskaroparlants i els gallegoparlants és el de la territorialitat (només poden usar la pròpia llengua al

seu domini lingüístic), i encara només parcialment (no la poden usar en tots els àmbits ni tan sols dins el seu territori).

LLENGUA I ENSENYAMENT: TRES CASOS

Com s'articula la política lingüística dins l'àmbit de l'ensenyament? Prenguem-ne tres exemples: un de plenament jacobí (França), un model lingüístic igualitari (Suïssa) i un país de recent normalització lingüística i amb algunes característiques força semblants a les de Catalunya (Finlàndia).

A. **França.**-A França la llengua oficial dins l'ensenyament (com en tota la vida del país) és el francès. La resta de llengües només hi apareixen com a optatives i encara fora d'hores de classe. Els/Les estudiants que aprenen català a la Catalunya del nord, per exemple, ho fan, en el context de l'escola francesa, fora de l'horari lectiu habitual, és a dir, només per voluntarisme. El francès és l'única llengua vehicular dins l'ensenyament per a totes les altres matèries.

A Catalunya nord s'hi ha pogut establir una petita xarxa d'escoles catalanes (Bressoles), amb un cert reconeixement oficial. Hi ha, així mateix, un institut d'ensenyament secundari a Perpinyà que vol tendir a un bilingüisme francès-català en el seu funcionament. Com podem veure, es tracta de petites iniciatives voluntaristes (com l'establiment de les "calandretos", o escoles occitanes, o les "ikastolak" d'Euskadi nord), sense suport estatal i al marge de la xarxa normal d'escoles que, com hem apuntat anteriorment, funcionen íntegrament en francès.

Quant a l'àmbit universitari, basti apuntar que a la Universitat de Perpinyà hom va demanar estudis de Filologia Catalana com una llicenciatura estrangera (com Filologia Alemanya o Filologia Russa), perquè era més fàcil aconseguir aquesta llicenciatura per la via esmentada que no aconseguir-la si s'hagués presentat com una demanda sorgida de la pròpia societat de la Catalunya del nord.

B. **Suïssa.**-Suïssa constitueix l'altra cara de la moneda. El sistema d'ensenyament suís ve regulat des de cadascun dels cantons. La llengua pròpia de l'ensenyament -d'acord amb el criteri de territorialitat vigent- és, a cada centre, la pròpia del cantó. Els/les estudiants han d'escollir una segona llengua (a lliure elecció) entre les altres llengües de la confederació, i una llengua de fora de la confederació (la més habitual, lògicament, és l'anglès).

El sistema de trasllats de professorat a Suïssa és interessantíssim: perquè un professional del ram de l'ensenyament pugui traslladar-se d'un cantó a l'altre, ha de demostrar, si es tracta d'un cantó de llengua diferent al cantó d'origen, que parla la llengua del cantó on vol traslladar-se. Però parlar-ne la llengua no és suficient: ha de demostrar també que coneix perfectament el seu entorn cultural. Només en aquest cas, hom pot demanar trasllat de cantó.

C. **Finlàndia.**-El cas de normalització del finès dins l'Àmbit de l'ensenyament ens interessa bàsicament per com s'ha dut a terme. En el moment de la independència del país, hi havia zones relativament extenses i molt poblades (en comparació amb la resta del país) on el suec dominava àmpliament -tant demogràficament com a nivell d'ús social- sobre el finès. L'estratègia finaesa, malgrat el bilingüisme oficial imperant en aquestes zones, es va basar en el trasllat de professors actius en la finlandització de l'ensenyament a aquells centres on tot funcionava en suec. Aquests professors que actuaven com a dinamitzadors del procés d'implantació de la llengua finaesa com a vehicle normal de l'ensenyament comptaven, per descomptat, amb el suport ple de l'administració. Essent activistes i comptant amb el suport del poder polític, varen poder dur a terme una tasca plenament exitosa.

D'altra banda, el cas de Finlàndia ens ve a demostrar que, per a la normalització d'una llengua determinada, és més important el poder polític que ostenti la comunitat que la parla que no l'estatus de la pròpia llengua. Així, malgrat la situació de bilingüisme oficial, la normalitza-

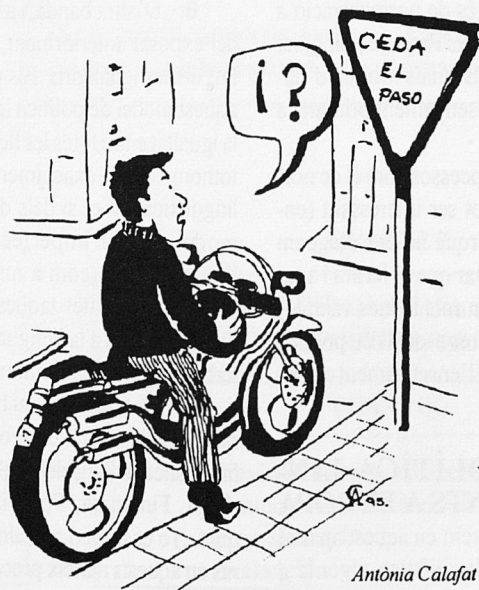
ció del finès ha estat imparabile, després de la independència de Finlàndia, mentre que les llengües de menys pes demogràfic s'han trobat en una situació trontollant dins els propis països que compten amb un model lingüístic igualitari.

El PLC no pot constituir la panacea que solucioni tots els desajustaments lingüístics, però pot establir -com en el seu moment varen fer les Lleis lingüístiques a Finlàndia o Noruega, o com ha fet més recentment, per exemple, la Llei de Normalització Lingüística d'Estònia- unes regles del joc correctores de les disfuncions existents.

CONCLUSIONS

Relacionant la política lingüística dins l'àmbit de l'ensenyament que es duu a terme a diversos indrets d'Europa amb els projectes lingüístics de centre (PLC) que actualment s'estan elaborant a les Illes Balears i Pitiüses, podem treure unes quantes conclusions:

A. El model de política lingüística de l'Estat espanyol, sense ser d'un jacobinisme com-

Antònia Calafat

parable al francès o el grec, tampoc no constitueix un model lingüístic igualitari: mentre per als castellanoparlants hi ha vigent el criteri de personalitat lingüística, els catalanoparlants, bascoparlants i gallegoparlants només sofreixen un criteri de territorialitat restringida (dins el propi territori, la llengua tampoc no pot ser usada fluidament en tot els àmbits).

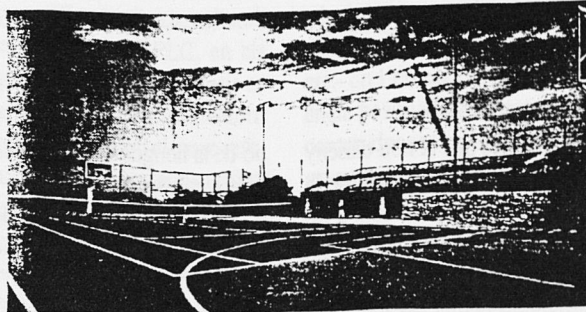
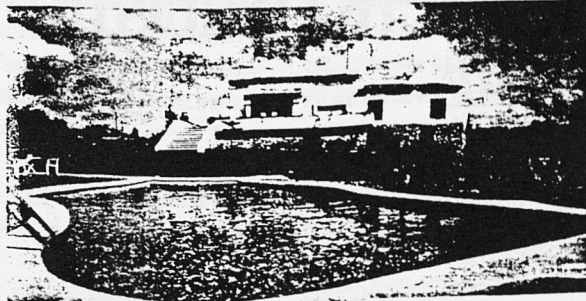
B. Contràriament al que passa en el context dels models lingüístics igualitaris —o a la circulació entre estats sobirans—, és perfectament possible que aconseguixin un trasllat als territoris de parla catalana professors que no només no tenen uns coneixements suficients sobre el context cultural i històric del nostre país sinó que ni tan sols en coneixen la llengua (en molts casos, no tenen ni un coneixement passiu del català).

C. Els projectes lingüístics de centre han de constituir una mena de constitució lingüística dels centres, i han d'establir les vies perquè els estudiants que hi reben la seva formació dominin fluidament, oralment i a nivell escrit, la llengua catalana i la llengua espanyola, oficials les dues a les Illes Balears i Pitiüses.

S'haurà de tenir molta imaginació per poder aconseguir aquest objectiu. Pràcticament no hi ha res que hi acompanyi: ni el context social —dominat clarament per l's de l'espanyol—, ni el context polític —amb una tipologia existent a les Illes força semblant a l'espanyola, si descomptam una presència minoritària del nacionalisme català a Mallorca i a Menorca i de l'ecologisme a les Pitiüses—, ni el context educatiu —encara formam part del territori MEC, és a dir, no gaudim de competències en matèria d'educació—, ni les actituds que presenta bona part de la població escolaritzada —poc propensa, precisament per mor dels contextos esmentats anteriorment, a aprendre i a utilitzar la llengua catalana—.

El PLC no pot constituir la panacea que solucioni tots els desajustaments lingüístics, però pot establir —com en el seu moment varen fer les Lleis lingüístiques a Finlàndia o Noruega, o com ha fet més recentment, per exemple, la Llei de Normalització Lingüística d'Estònia— unes regles del joc correctores de les disfuncions existents. Per aquest motiu, sempre s'ha de tenir en compte que s'haurà de fomentar al màxim l'ús del català, perquè efectivament allò que disposa la llei que ha d'aconseguir l'ensenyament sigui mínimament al nostre abast. □

Confii la construcció
de la seva piscina o pista de tennis
a uns autèntics professionals

TECNOSPORT

C/ Gremi dels Boters, 19 - 07009 Palma
Telèfon: 43 02 00 Fax: 42 14 80

*Casa
Domar
Flores*

**ARTICLES
PER A ARTISTES**

PAPERS PINTATS

I PINTURES

MARCS I MOTLLURES

Sant Miquel, 77
Tel. 72 14 83
07002 Palma de Mallorca